

Икономически прегледи на ОИСР България

Резюме

Април 2023

- Стабилното възстановяване на България беше прекъснато от световната енергийна криза
- Краткосрочната помощ трябва да бъде внимателно планирана и да се осигури стабилна политика за публичните финанси
- Структурните реформи ще стимулират растежа
- Работната сила намалява и застарява
- Необходима е стратегия за постигане на нулеви нетни емисии

Ключови препоръки

Управление на високата инфлация и публичните финанси и посрещане на дългосрочните нужди от финансови средства

- Бъдете готови да затегнете фискалната политика, ако инфлацията остане висока, а основната фискална позиция е по-слаба.
- Мерките за подпомагане на домакинствата и фирмите да трябва са по-целенасочени към най-уязвимите и да се гарантира, че те стимулират спестяването на енергия.
- Да се повиши осведомеността относно последиците от недекларирането на заплати, да се засилят мерките за спазване на законодателството, да се цифровизират транзакциите и да се увеличат стимулите за деклариране на действителните заплати.
- Повишаване на ефективността на прилагането и събирането на корпоративните данъци, данъците върху добавената стойност и данъците върху собствеността.
- Създаване на по-интегрирана средносрочна и дългосрочна фискална стратегия, която да обвързва разходите и ресурсите.
- Оценка на средносрочните и дългосрочните нужди от инфраструктура и други капиталови разходи и изготвяне на стратегия за публични инвестиции въз основа на анализ на разходите и ползите.

Подобряване на бизнес климата

- Въвеждане на обслужване на едно гише за откриване на фирми и намаляване на разходите.
- Въвеждане на опростена процедура за закриване на малки и средни предприятия.

Увеличаване на броя на работещите чрез по-добри работни места и по-високи доходи

- Осигуряване на достъп до субсидирани качествени грижи за деца в цялата страна.
- Разработване на цялостен набор от мерки, включително предоставяне на информация за работни места и подкрепа във връзка с административните изисквания за (повторно) установяване в България.
- Преразглеждане на системата за социално подпомагане, за да се осигури по-добра социална подкрепа, като се увеличат съществуващите усилия за постепенно увеличаване на обезщетенията, за да се доближат до линията на бедност, като същевременно се подобри процеса на активизация.
- Увеличаване на стимулите за регистрация в Агенцията по заетостта, включително подобряване на обучението, и обмисляне на възможността за осигуряване на минимално (социално) здравно осигуряване за хората, които се регистрират, с ограничение от 6 месеца.
- Активизиране на хората с работоспособност чрез редовна оценка на степента на неработоспособност от независими експерти.
- Засилване на сътрудничеството между местните власти и частния сектор за разширяване на професионалното обучение на работното място в цялата страна. Включете предприятията в изготвянето на учебните програми.

Ускоряване на “зеления” преход

- Изготвяне на всеобхватна стратегия за климатичния преход въз основа на Стратегическата визия за устойчиво развитие на електроенергийния сектор и гарантиране на нейната съгласуваност с публичната инвестиционна стратегия с пътна карта и политики за постигане на нулеви нетни емисии.
- Разширяване на капацитета на мрежата, за да се избегнат ограниченията, свързани с разширяването на производството на енергия от възобновяеми източници.
- Постепенно увеличаване на екологичните данъци за секторите извън системата на ЕС за търговия с емисии (СТЕ), включително акцизите върху горивата, и привеждане на тези цени в съответствие с тези на въглеродните емисии от СТЕ, като същевременно се защитят по-бедните домакинства и се запази сигурността на енергийните доставки.

Борба с корупцията

- Продължавайте да разработвате и приемате ефективни мерки за ограничаване на корупцията.
- Разширяване на правомощията на органите за разкриване и разследване на корупция, така че да обхванат цялата икономика.
- Засилване на прозрачността, контрола и баланса и прилагане на наскоро приетото законодателство за подаване на сигнали за корупция, за да се улесни разкриването и докладването на случаи на корупция.
- Всички транзакции, включващи значителни суми публични средства или публични активи, да подлежат на проверка за конфликт на интереси.

Стабилното възстановяване на България беше прекъснато от световната енергийна криза

През последното десетилетие процесът на икономическа конвергенция на България с по-развитите икономики продължи със среден ръст на БВП от 2,3%. През 2019 г. България достигна половината от средния разполагаем доход на глава от населението в ОИСР, но конвергенцията беше по-бавна, отколкото преди глобалната финансова криза, и страната не спечели позиции спрямо регионалните си съседи с по-високи доходи (Фигура 1).

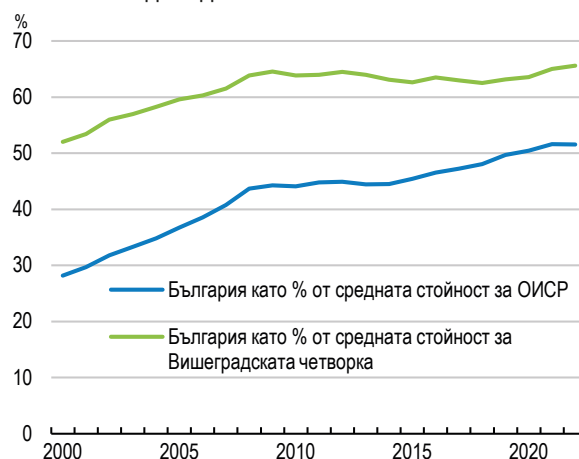
По-високите цени на енергията, стимулирани от агресивната война на Русия срещу Украйна, и по-слабото световно търсене ще забавят растежа през 2023 г. (Таблица 1).

Българската икономика се възстановяваше от пандемията, когато през февруари 2022 г. започна да се сблъсква с нови предизвикателства, породени от войната в Украйна. Тъй като по-голямата част от производството на енергия идва от местни въглища и ядрена енергия, зависимостта от руски газ е по-ограничена, отколкото в много други държави. С изключение на търговията с ядрено гориво и нефт, търговският обмен между Русия и България е относително малък. Междусистемните връзки с някои съседни държави доведоха до повишаване на цените на електроенергията на вътрешния пазар и стимулираха износа на енергия, като превърнаха България в третия по големина износител на електроенергия в Европа. След силното възстановяване през 2021 г. растежът се забави до 3,4% през 2022 г. и се очаква да се забави още повече през 2023 г., преди да се възстанови.

Същественото поскъпване на енергийните стоки и храните в глобален мащаб доведе до невиджани от десетилетия темпове на инфлация (Фигура 2), като общият ценови индекс започна постепенно да намалява с понижаването на цените на енергията.

Наблюдавано бе разрастване на обхвата на повишение в цените на компонентите от потребителската кошница, като базисната инфлация се ускори през 2022 г., поради вторичните ефекти от по-високите цени на храните и енергията, силното частно потребление и стабилния растеж на заплатите.

Фигура 1. Конвергенцията се забавя
Разполагаем доход на глава от населението

Източник: База данни на ОИСР "Икономически Икономически перспективи" 112.

Налице е силна динамика при заплатите. През последните години реалните заплати нараснаха значително, подкрепени от повишаването на производителността и недостига на работна сила. През 2022 г. предизвиканата от инфлацията загуба на покупателна способност бе частично компенсирана от силния и широкообхватен растеж на номиналните заплати, както и от възходящите корекции на социалните трансфери. През 2022 г. правителството увеличи минималната работна заплата с около 10%, както и през януари 2023 г. - отново с 10%. Тези тенденции създават риск от вторична инфлация в настоящата икономическа среда.

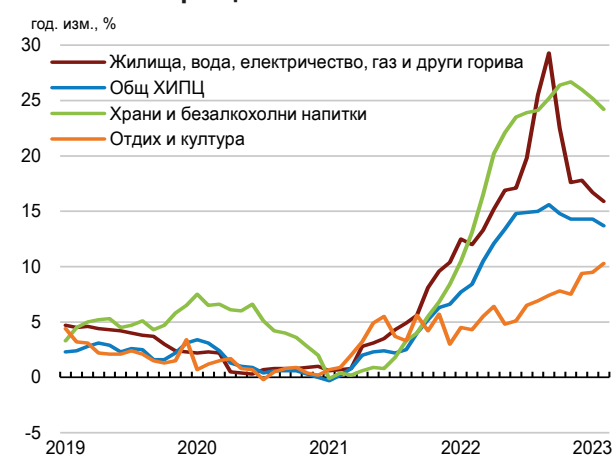
Таблица 1. Растежът се е забавил, но е на път да възстанови темпото си

Годишен растеж, освен ако не е указано друго	2021	2022	2023	2024
Реален БВП по пазарни цени (годишно изменение, %)	7.6	3.4	1.9	3.2
Индекс на потребителските цени (год.изм. в %)	3.3	15.3	8.2	4.4
Коефициент на безработица (% от работната сила)	5.3	4.3	4.5	4.2
Брутен държавен дълг (% от БВП)	35.1	37.2	39.6	41.8

Източник: Прогнози на ОИСР базирани на данни на ОИСР от "Икономически перспективи" 112.

Паричните условия в България следват тези в еврозоната посредством режима на паричен съвет. От юли 2020 г. българският лев участва в Механизма на обменните курсове II, а понастоящем властите се стремят да приемат еврото през януари 2025 г. Този режим допринесе за стабилната макроикономическа позиция на страната, както и за стабилен валутен курс, но той определя централна роля на фискалната политика при управлението на инфлацията.

Фигура 2. Нарастващите цени на енергията повишиха инфлацията

Източник: Национален статистически институт.

Краткосрочната помощ трябва да бъде внимателно планирана и да се осигури стабилна политика за публичните финанси

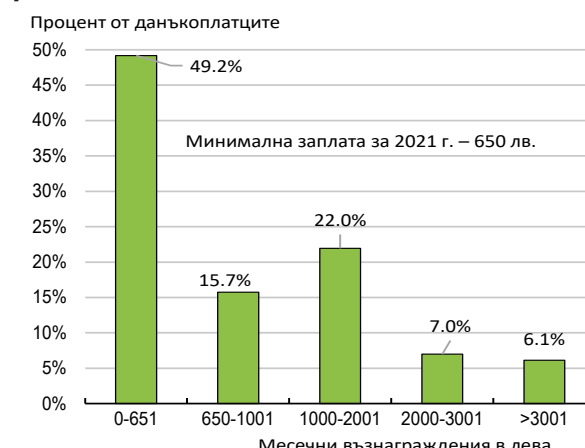
Поддържането на фискална дисциплина осигури ниските нива на държавен дълг. Дефицитът намаля след кризата с COVID при наличието на енергийни помощи, финансирани от извънредни приходи. Въпреки това натискът върху разходите, свързан със застаряването на населението, модернизиранието на инфраструктурата и повишаването на квалификацията, ще трябва да се финансира чрез по-голяма ефективност при събирането на данъците, както и от и по-високи екологични данъци.

За да се смекчи въздействието на енергийната криза, беше въведено временно замразяване на цените на енергията и водата за домакинствата, схема за енергийни субсидии за промишлените крайни потребители на електроенергия и други мерки за потребителите с високи енергийни разходи. Въпреки че някои мерки са целенасочени, повечето от тях не са и намаляват ценовите сигнали към потребителите. Дефицитът на сектор “Държавно управление” по предварителни данни се очаква да намалее до около 2,9% от БВП през 2022 г. при 3,9% от БВП през 2021 г. Насочването на помощите в по-голяма степен към най-уязвимите групи и разработването им по начин, който поддържа стимулите за енергоспестяване, би спомогнало за ограничаване на инфлационните ефекти от фискалната политика.

Държавният дълг е нисък, но се засилва разходният натиск, свързан със застаряването на населението, и има няколко области, в които увеличаването на социалните разходи би могло да засили растежа и социалните резултати. Необходимо е да се отделят повече средства за образование, за да се подобри качеството му, и за посрещане на големите инфраструктурни нужди. През текущия програмен период се очакват значителни суми от фондовете на ЕС, но няма цялостна стратегия за публични инвестиции. Фискалният съвет би могъл да играе по-силна роля в осигуряването на дългосрочен подход към фискалната политика.

Допълнителните нужди, свързани с текущите разходи, могат да бъдат финансирани чрез подобряване на ефективността на събирането на приходите и чрез данъци върху околната среда, имуществото и наследствата. Неформалността е широко разпространена, особено под формата на допълнителни недекларирани заплати “в плик”. Половината от всички данъкоплатци са регистрирани на минимална работна заплата (Фигура 3). Намаляването на недекларирането на приходите от данъка върху доходите и социалноосигурителните вноски, затрудняването на преместването на печалби в чужбина от страна на мултинационалните компании, подобряването на спазването на изискванията на ДДС и проучването на възможността за прехвърляне на административната отговорност за събирането на данъците върху недвижимите имоти към централната власт биха могли да допринесат за получаването на допълнителни приходи.

Фигура 3. Половината от данъкоплатците декларираат доходи, равни на минималната работна заплата

Източник: Национална агенция по приходите.

Структурните реформи ще стимулират растежа

Растежът се ограничава от ниското равнище на инвестициите и неблагоприятните демографски тенденции. Производителността е основният двигател на растежа през последните години и амбициозна програма за структурни реформи може да го стимулира допълнително.

Равнището на инвестициите от 20 % от БВП е сравнително ниско, докато публичните инвестиции от 3,4% съответстват на средното за държавите от ОИСР. За да се привлече частен капитал, може да се рационализират процедурите за влизане и излизане на фирми. Образователното равнище се е подобрило, като 40 % от по-младите възрастови групи имат висше образование. Понататъшното повишаване на образователното равнище и подобряването на качеството му би спомогнало за реализирането на значителен ръст на производителността в дългосрочен план.

Корупцията налага високи разходи за трансакции на бизнеса. Защитата на лицата, подаващи сигнали за корупция, вече е залегнала в законодателството. Въпреки това, системата за разкриване и разследване на корупцията е разпокъсана, което оставя някои сиви зони. Създаването на нов орган с разследващи правомощия е добре дошло, но по-голяма прозрачност и по-строги разпоредби биха помогнали за разкриването и докладването на случаи на корупция. Не бива да се възпрепятстват разследванията и следва да се създадат ефективни механизми за разследване на главния прокурор.

Работната сила намалява и застарява

От 2010 г. насам населението в трудоспособна възраст е намаляло с около 19%, докато броят на хората на възраст над 65 години се е увеличил с 12,6%. Тези неблагоприятни демографски тенденции намаляват потенциала за растеж на икономиката.

Средната раждаемост от 1,58 е близка до средната за държавите от ОИСР, но прикрива ниските нива на раждаемост сред образованите жени, които имат по-малко деца, отколкото желаят. Солидното равнище на заетост и високият дял на жените на ръководни длъжности, както и ниската измерена разлика в заплащането между половете, предполагат високи алтернативни разходи за раждане на деца за висококвалифицираните жени. Грижите за деца не са достъпни в цялата страна, а качеството им често не се счита за подходящо. Много деца се раждат в семейства в неравносйно положение.

Нетната емиграция допринася за намаляването на населението от десетилетия насам. Трябва да се предвидят по-целенасочени и амбициозни усилия за превръщането на България в по-привлекателно място за живеене и за насърчаване на емигрантите да се

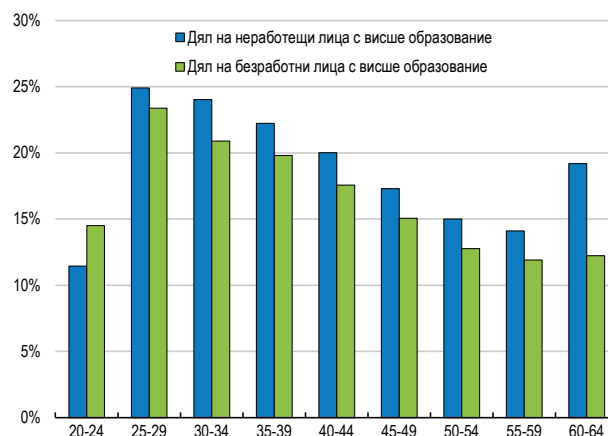
завръщат в страната, включително по-добро взаимодействие с емигрантските общности за привличане на хора обратно и преразглеждане на имиграционните политики.

Въпреки че населението намалява, много хора не работят. Поради липсата на детски заведения и домашни грижи за възрастните много хора, предимно жени, се занимават с грижи и са извън работната сила. Една шеста от работната сила получава обезщетения за инвалидност, които са по-щедри от социалните помощи и не изискват регистрация в Агенцията по заетостта.

Практическото обучение липсва във висшето и професионалното образование. Значителен дял от неработещите и безработните лица са завършили висше образование, особено при по-младите възрастови групи (Фигура 4). Висшето образование се е увеличило с бързи темпове, но качеството не е в крак с него и не е ориентирано към практиката.

Фигура 4. Много образовани хора не работят

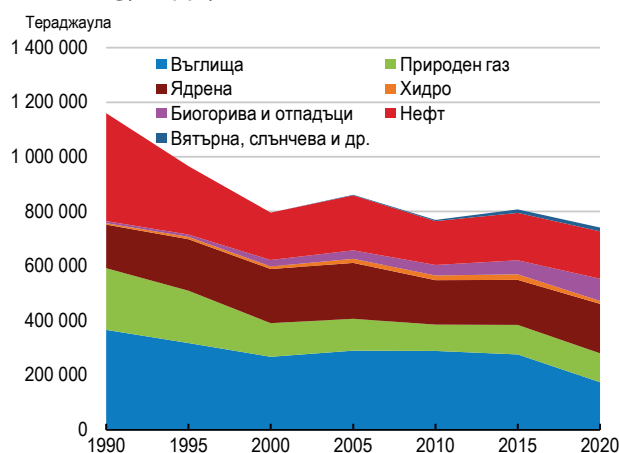
Източник: Национален статистически институт, Преброяване на населението 2021 г.

Необходима е стратегия за постигане на нулево нетно потребление

Енергийната интензивност на икономиката спадна през 2000 г. и оттогава остава стабилна. Емисиите, дължащи се на енергийния и транспортния сектор, остават на същите високи нива в продължение на две десетилетия. Все още предстои да се изготви цялостна стратегия за постигане на нулеви нетни емисии до 2050 г.

Въглищата остават основен източник на енергия, въпреки значителния спад през последните десетилетия (Фигура 5) и няма разработена стратегия за постепенното им премахване. Ядрената енергия играе ключова роля в енергийния преход на България, като служи като базов източник на електроенергия. Инвестициите във възобновяеми енергийни източници, които съставляват една пета от предлагането на енергия, трябва да се увеличат. Необходими са инвестиции за модернизирание на мрежата и разширяване на съоръженията за съхранение, за да се даде възможност за по-широко използване на възобновяемите енергийни източници.

Figure 5. Coal is still a key source of energy
Total energy supply

Източник: Световни енергийни баланси на МАЕ <https://www.iea.org/data-and-statistics/data-product/world-energy-statistics-and-balances>.

Икономически прегледи на ОИСР

БЪЛГАРИЯ

Процеса на конвергенция на България с равнището на развитите икономики продължава, но с по-бавни темпове. Същественото поскъпване на енергийните стоки и храните доведе до невиджани от десетилетия темпове на инфлация. Силната динамика при заплатите и пенсиите, както и значителните мерки за подкрепа стабилизираха покупателната способност. При съществуващия режим на Паричен съвет, тежестта за намаляване на краткосрочния инфлационен натиск е върху фискалната политика. Фискалната дисциплина доведе до нисък публичен дълг, но нарастващ натиск на разходите, свързани със застаряването, модернизацията на инфраструктурата и подобряването на уменията, които ще трябва да бъдат финансирани чрез по-голяма ефективност при събирането на данъци. Борбата срещу корупцията, която налага високи транзакционни разходи, трябва да продължи чрез прилагане на по-ефективни мерки. Стратегията на България за климатичния преход е в процес на разработка. Данъците върху околната среда, в това число акцизите върху горива и данъци върху въглеродните сектори извън европейската система за търговия с емисии трябва да се увеличат, за да ограничат енергийната интензивност и намалят емисиите. Свиващата се работна сила поради по-малкият брой млади хора, влизачи на пазара на труда и значителната имиграция подкопават перспективите за растеж на България и устойчивостта на социалните институции. България трябва да осигури повече подкрепа за семействата, включително качествена грижа за деца в цялата страна, и да направи пребиваването в страната по-привлекателно чрез повишаване на производителността, насърчаване на създаването на качествени официални работни места и засилване на мрежата за социална защита.

Специална тема: по-добри работни места и доходи

oe.cd/bulgaria

Източник на снимките:

Корица: © Anselmus/Shutterstock.com

Страница 3: © Evannostro/Shutterstock.com | © GEORGID/Shutterstock.com

Страница 4: © Димитрина Лъвчиева/Shutterstock.com

Страница 6: © Стоян Йотов/Shutterstock.com

Страница 7: © Викторио Мариянов Нитов/Shutterstock.com